

Університет менеджменту освіти НАПН України
(назва вищого навчального закладу)
Інститут менеджменту та психології

ЗАТВЕРДЖЕНО
вченою радою ННІМП ДЗВО
«Університет менеджменту освіти»
31 серпня 2023 року, протокол № 7
Голова вченої ради ННІМП ДЗВО
«Університет менеджменту освіти»

_____ Т. Є. Рожнова

ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
(назва навчальної дисципліни)

РОБОЧА ПРОГРАМАМ
нормативної навчальної дисципліни
(Шифр за ОПП_ ОК.11_)

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність: 053 Психологія
Спеціалізація: Психологія

Київ
2023 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Прикладні проблеми експериментальної психології» циклу обов'язкових освітніх компонент зі спеціальності складена відповідно до навчального плану освітньо-професійної програми «Психологія» спеціальності 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Розробники робочої програми навчальної дисципліни:

Я.В. Сухенко, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри
психології та особистісного розвитку
Навчально-наукового інституту менеджменту та психології
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
(протокол № 1 від 30.08.2023 р.)

Затверджено вченою радою
Навчально-наукового інституту менеджменту та психології
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
(протокол № 7 від 31 серпня 2023 р.)

© Сухенко Я.В., 2023
© ДЗВО «УМО», 2023

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, освітній рівень, спеціальність	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Спеціальність: 053 Психологія	Нормативна	
Модулів 4		Рік підготовки	
Змістових модулів – 4		1-й	1-й
Індивідуальне завдання		Семестр	
Загальна кількість годин – 120		1-й	2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2/1 самостійної роботи студента – 5	Рівень вищої освіти: другий (магістерський)	Лекції	
		30	6
		Практичні, семінарські	
		16	6
		Самостійна робота	
		74	108
		Вид контролю	
		екзамен	екзамен

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вивчення базової навчальної дисципліни *«Прикладні проблеми експериментальної психології»* спрямовується на розвиток інтегральної компетентності у здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти як здатності вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності в галузі психології, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.

Метою навчальної дисципліни *«Прикладні проблеми експериментальна психологія»* є формування загальних та спеціальних (фахових) компетентностей¹, що співвідносяться з відповідними програмними результатами навчання²: знання, уміння,

¹ Загальні компетентності є універсальними компетентностями, що не залежать від предметної області, але є важливими для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності здобувача вищої освіти в різних галузях та для його особистісного розвитку, спеціальні (фахові, предметні) – є актуальними для предметної області та важливі для успішної діяльності за певною спеціальністю [17].

² Загальні компетентності є універсальними компетентностями, що не залежать від предметної області, але є важливими для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності здобувача вищої освіти в різних галузях та для його особистісного розвитку, спеціальні (фахові, предметні) – є актуальними для предметної області та важливі для успішної діяльності за певною спеціальністю [17].

навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів.

В результаті вивчення навчальної дисципліни «Прикладні проблеми експериментальної психології» здобувачі вищої освіти мають набути **загальних компетентностей (ЗК):**

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2. Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК8. Здатність розробляти та управляти проектами.

ЗК10. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

У процесі вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти мають набути **фахових компетентностей (СК):**

СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики.

СК2. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та / або практичної значущості.

СК3. Здатність обирати і застосовувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.

СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

Здобувачі вищої освіти отримають наступні програмні **результати навчання:**

ПР 1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ПР 2. Вміти організовувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів.

ПР 3. Узагальнювати емпіричні дані та формувати теоретичні висновки.

ПР 12. Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.

ПР 13. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Історія та сьогодення експериментальної психології: теоретико-методологічний та етико-деонтологічний аспекти

Тема 1. Визначення, предмет, завдання експериментальної психології.

Визначення, предмет, завдання експериментальної психології. Експериментальна психологія як наука про принципи, методи, процедури планування, проведення, обробку та інтерпретацію результатів психологічних експериментів. Основні завдання експериментальної психології. Формулювання методологічних і теоретичних засад експерименту.

Тема 2. Витоки експериментальної психології, становлення експериментального методу в психологічних дослідженнях, сучасний етап.

Долабораторний період: філософські праці, введення терміну «психологія» та поняття про психометрію; досягнення в біології, фізіології, нейрофізіології, психофізиці. Лабораторний період: фізіологічна та інтроспективна методологія, експериментальна інтроспекція, біхевіоризм, гештальтпсихологія, французький патопсихологічний підхід, вітчизняна психологія. Характеристика та пріоритети сучасного етапу розвитку експериментальної психології в Україні та інших країнах. Сучасна проблематика, тенденції та перспективи експериментального дослідження психіки. Ускладнення предмета дослідження. Дослідження індивідуальних відмінностей на основі використання методів математичної статистики, комп'ютерної обробки даних, підходів та інструментів «big data».

Тема 3. Методологія, методика, планування та проведення наукового дослідження.

Філософська методологія як загальна світоглядна позиція та інтерпретаційна основа науки. Загальнонаукова методологія та загальні принципи побудови наукового знання. Методологія науки як принципи побудови та функціонування конкретної науки. Місце експерименту в системі методів наукового дослідження психіки. Методика та техніка наукового дослідження психіки, загальна характеристика основних етапів наукового дослідження. Підходи до постановки наукової проблеми: формулювання теми, мети та загальної гіпотези, визначення об'єкта, предмета. Особливості проведення теоретичного аналізу проблематики дослідження. Логіка формулювання гіпотез. Стратегія, тактика планування та проведення дослідження: розроблення програми дослідження, проведення дослідження. Якісний та кількісний аналіз отриманих даних, перевірка статистичної значимості результатів, інтерпретація результатів. Формулювання теоретичних висновків, розроблення практичних рекомендацій.

Тема 4. Етика та деонтологія експериментальної взаємодії у психологічному дослідженні.

Експериментальна взаємодія. Типологія учасників експерименту. Вплив особистості учасника та експериментатора на експеримент. Ефект Пігмаліона та типи помилок експериментатора. Етичні аспекти психологічних досліджень. Згода на участь у психологічному дослідженні. Правове регулювання психологічних досліджень. Наукове шахрайство та чистота експерименту. Регулювання експериментальної взаємодії в Етичному кодексі психолога Товариства психологів України, кодексах інших громадських об'єднань психологів в Україні: Етичний кодекс психолога Національної психологічної асоціації, Кодекс екологічності Української асоціації екологічної психологічної допомоги, Української спілки психотерапевтів, Українська психологічна асоціація. Підходи до регулювання психологічного експерименту в етичному кодексі APA (США), кодексі EFPA (European Federation of Psychologists' Associations).

Змістовий модуль 2. Емпіричні методи психологічного дослідження (неекспериментальні, експеримент)

Тема 5. Неекспериментальні методи психологічного дослідження

Класифікація методів психологічного дослідження. Спостереження як метод психологічного дослідження. Біографічний та архівний методи у психологічному

дослідженні. Метод аналізу продуктів діяльності. Бесіда, інтерв'ю та анкетування у психологічному дослідженні. Стандартизовані опитувальники та тести як методи психологічного дослідження. Кореляційне дослідження. Класифікація методів емпіричного дослідження.

Тема 6. Експеримент як метод психологічного дослідження.

Експеримент як засіб пізнання психіки людини. Поняття про психологічний експеримент. Принципи експериментального дослідження психіки. Переваги експерименту як методу психології. Основні відмінності експериментування і спостереження. Перспективи експериментального методу в сучасній психології. Типи експериментів і їх характеристика.

Тема 7. Структура психологічного експерименту.

Поняття про залежну змінну. Поняття про незалежну змінну. Поняття про змінну в психологічному експерименті. Види змінних при перевірці гіпотези. Незалежна змінна: зміст та особливості прояву. Залежна змінна: зміст та особливості прояву. Проміжні змінні. Зовнішні змінні. Змінні і експериментальний контроль. Проблема змішування змінних і можливості її розв'язання. Ефекти послідовності при маніпулюванні змінними і засоби їх розв'язання. Вимірювання змінних у психології.

Тема 8. Гіпотеза в експерименті, типи гіпотез.

Гіпотеза в структурі психологічного дослідження. Рівні гіпотез. Контргіпотеза і третя конкуруюча гіпотеза в психологічному експерименті. Вимоги до формулювання гіпотези. Статистичні гіпотези. Направлені і ненаправлені гіпотези. Нуль-гіпотеза і значущі результати дослідження. Рівні значущості в психології. Умови відхилення нуль-гіпотези. Помилки першого і другого роду при прийнятті статистичного рішення.

Змістовий модуль 3. Проектування та реалізація психологічного експерименту

Тема 9. Типологія та валідність експериментів.

Типи експерименту за способом організації: лабораторний, природний, польовий; за характером впливу констатувальний, формувальний; за дослідницькою метою пошуковий, підтверджуючий, пілотажний; за відповідністю реальності ідеальний, реальний, нескінченний, експеримент повної відповідності. Ідеальний експеримент і валідність експерименту. Експериментальний контроль і валідність експерименту. Види валідності. Внутрішня валідність (надійність) експерименту. Зовнішня валідність експерименту. Фактори, що загрожують валідності психологічного експерименту. Валідність експерименту, типи валідності. Факт і артефакт у експерименті. Проблема контролю в експерименті.

Тема 10. Стратегії та вибірка експериментального дослідження.

Визначення стратегії експериментального дослідження. Порівняльна характеристика недоліків, переваг констатувальної, формувальної стратегій та стратегії співставлення, етапів її реалізації. Аналіз дослідницьких стратегій кваліфікаційних роботах з психології бакалаврського, магістерського рівнів, за авторефератами дисертаційних досліджень. Характеристики вибірки: міри центральної тенденції. Міри мінливості як характеристики вибірки. Репрезентативність вибірки та умови її досягнення. Загальна характеристика стратегій підбору досліджуваних у вибірку. Техніка рандомізації. Стратометричний відбір до вибірки. Метод попарного відбору до експериментальної та контрольної групи. Використання природних груп у експериментальному дослідженні психіки і проблема валідності експерименту.

Тема 11. Класифікація експериментальних планів і дослідницька програма в експерименті

Типи експериментальних планів за способом представлення незалежної змінної: якісні та кількісні; за критерієм кількості груп та умов проведення: внутрішньогрупові та міжгрупові; за критерієм істинності експерименту: доекспериментальні, квазіекспериментальні плани та плани істинних експериментів; за критерієм кількості експериментальних впливів: плани з однією незалежною змінною та факторні плани. Плани експериментів з малою кількістю учасників. Аналіз експериментальних планів в звітах про експеримент, авторефератах, дисертаційних дослідженнях. Практика експериментування та можливі методологічні помилки. Поняття про дослідницьку програму, її складові, етапи реалізації. Алгоритм та основні розділи програми психологічного експерименту.

Тема 12. Специфіка експериментів в різних галузях психології.

Функції експериментальних досліджень в психології. Тематичний розподіл галузевих експериментів в психології. Експеримент в загальній психології та психофізіології; у віковій та педагогічній психології, в соціальній психології; в медичній психології, патопсихології, психотерапії; спортивній психології. Порівняльний аналіз звітів про експерименти в різних галузях.

Змістовий модуль 4. Представлення результатів і оцінка результативності експериментальної діяльності

Тема 13. Елементи теорії психологічних вимірювань.

Методики виміру змінних. Поняття про шкали та їх характеристики: шкала найменування (або номінальна), шкала порядку, рангова шкала, шкала інтервалів, шкали пропорцій, шкала відношень, інші шкали. Шкальні перетворення. Види психологічних вимірювань. Класична емпірико-статистична теорія тесту. Стохастична теорія тестів (IRT). Психодіагностичні методики при реалізації експериментального методу. Критерії якості виміру змінних: об'єктивність, надійність, валідність.

Тема 14. Підходи до аналізу та інтерпретації результатів експериментів.

Поняття про інтерпретацію експериментальних даних. Складові інтерпретації. Узагальнення експериментальних даних і його види. Кількісний аналіз в психологічних експериментах. Якісний аналіз та інтерпретація результатів експериментів. Статистичний аналіз емпіричних даних з використанням статистичного пакету для аналізу даних SPSS. Можливості аналізу латентних закономірностей експериментальних даних. Проблема пояснення експериментальних даних. Форми пояснення даних психологічного експерименту. Можливі помилки під час узагальнення експериментальних даних.

Тема 15. Статистичні методи аналізу даних психологічного дослідження

Описові статистики. Дані та їх різновид. Оцінка центральної тенденції. Нормальний розподіл даних. Частотний аналіз. Рівні значущості. Параметричні та непараметричні методи для залежних та незалежних вибірок.. Кореляційний підхід у психологічних дослідженнях. Коефіцієнт кореляції. Контроль валідності в кореляційному дослідженні. Особливості підбору груп у кореляційному дослідженні. Міри зв'язку і міри відмінностей в емпіричному дослідженні.

Тема 16. Експлікація та науковий стиль в оформленні результатів психологічного експерименту з використанням сучасних цифрових технік і технологій.

Науковий стиль в оформленні результатів експерименту, варіанти їх презентації. Поняття про науковий стиль. Основні вимоги до мови наукового звіту. Мовні кліше

при підготовці наукового звіту. Структура та оформлення письмового наукового звіту. Вимоги до виступів з представлення результатів наукового дослідження. Додержання принципів академічної доброчесності в оформленні результатів експериментального дослідження. Наочно-графічне представлення результатів досліджень. Використання з статистичного пакету SPSS для графічного представлення результатів дослідження. Формулювання висновків експериментального дослідження.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	денна / заочна форма			
	усього	у тому числі		
		л.	пр./сем.	с.р.
<i>Змістовий модуль 1. Історія та сьогодення експериментальної психології: теоретико-методологічний та етико-деонтологічний аспект</i>				
Тема 1. Визначення, предмет, завдання експериментальної психології.	8 / 8	2 / 0	0 / 0	6 / 8
Тема 2. Витоки експериментальної психології, становлення експериментального методу в психологічних дослідженнях, сучасний етап.	8 / 8	2 / 0	0 / 0	6 / 8
Тема 3. Методологія та основні етапи наукового дослідження.	8 / 8	2 / 2	0 / 0	6 / 6
Тема 4. Етика та деонтологія експериментальної взаємодії у психологічному дослідженні.	6 / 6	2 / 0	2 / 0	2 / 6
<i>Разом</i>	<i>30 / 30</i>	<i>8 / 2</i>	<i>2 / 0</i>	<i>20 / 28</i>
<i>Змістовий модуль 2. Емпіричні методи психологічного дослідження (неекспериментальні, експеримент)</i>				
Тема 5. Неекспериментальні методи психологічного дослідження	8 / 8	2 / 0	0 / 0	6 / 8
Тема 6. Експеримент як метод психологічного дослідження.	8 / 8	2 / 0	0 / 0	6 / 8
Тема 7. Структура психологічного експерименту	8 / 8	2 / 2	2 / 0	4 / 6
Тема 8. Гіпотеза в експерименті, їх типи	6 / 6	2 / 0	0 / 0	4 / 6
<i>Разом</i>	<i>30 / 30</i>	<i>8 / 2</i>	<i>2 / 0</i>	<i>20/28</i>
<i>Змістовий модуль 3. Проєктування та реалізація психологічного експерименту</i>				
Тема 9. Типологія та валідність експериментів.	8 / 8	2 / 0	0 / 0	6 / 8
Тема 10. Стратегії та вибірка експериментального дослідження.	8 / 8	2 / 2	2 / 0	4 / 6
Тема 11. Класифікація експериментальних планів і дослідницька програма в експерименті.	8 / 8	2 / 0	0 / 0	6 / 8
Тема 12. Специфіка експериментів в різних	6 / 6	2 / 0	0 / 0	4 / 6

галузях психології				
Разом	30 / 30	8 / 2	2 / 0	20 / 28
Змістовий модуль 4. Представлення результатів і оцінка результативності експериментальної діяльності				
Тема 13. Елементи теорії психологічних вимірювань.	8 / 8	2 / 0	2 / 2	4 / 6
Тема 14. Підходи до збору, аналізу та інтерпретації результатів експериментів.	8 / 8	2 / 0	2 / 2	4 / 6
Тема 15. Статистичні методи аналізу даних психологічного дослідження	8 / 8	2 / 0	2 / 2	4 / 6
Тема 16. Експлікація та науковий стиль в оформленні результатів психологічного експерименту	6 / 6	2 / 0	2 / 0	2 / 6
Разом:	30/30	8 / 0	8 / 6	14 / 26
Всього:	120/120	30 / 6	16 / 6	74 / 108

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Теми практичних занять	Зміст практичних занять	Форма контролю	Години д/з
Змістовий модуль 1. Історія та сьогодення експериментальної психології: теоретико-методологічний та етико-деонтологічний аспект			
Тема 4. Етика та деонтологія експериментальної взаємодії у психологічному дослідженні.	Регулювання експериментальної взаємодії в Етичних кодексах України, APA (США), кодексі EFPA (European Federation of Psychologists` Associations.	Усне опитування / письмове тестування	2/0
Усього годин за змістовим модулем 1			2/0
Змістовий модуль 2. Емпіричні методи психологічного дослідження			
Тема 7. Структура психологічного експерименту	Структура психологічного експерименту. Змінні і експериментальний контроль. Ефекти послідовності при маніпулюванні змінними і засоби їх розв'язання. Вимір змінних.	Усне опитування / письмове тестування	2/0
Усього годин за змістовим модулем 2			4/0
Змістовий модуль 3. Проектування та реалізація психологічного експерименту			
Тема 10. Стратегії та вибірка експериментального дослідження	Загальна характеристика стратегій добору досліджуваних у вибірку. Техніка рандомізації. Стратометричний відбір. Метод попарного відбору. Використання природних груп і проблема валідності експерименту. Аналіз	Усне опитування / письмове тестування	2/0

	дослідницьких стратегій у кваліфікаційних роботах з психології бакалаврського, магістерського рівнів.		
Усього годин за змістовим модулем 3			2/0
Змістовий модуль 4. Представлення результатів і оцінка результативності експериментальної діяльності			
Тема 13. Елементи теорії психологічних вимірювань	Види психологічних вимірювань. Класична емпірико-статистична теорія тесту. Стохастична теорія тестів (IRT). Психодіагностичні методики при реалізації експериментального методу. Критерії якості виміру змінних: об'єктивність, надійність, валідність.	Усне опитування / письмове тестування	2/2
Тема 14. Підходи до збору, аналізу та інтерпретації результатів експериментів.	Характеристика шкал: шкала найменування (або номінальна), шкала порядку, рангова шкала, шкала інтервалів, шкалі пропорцій, шкала відношень, інші шкали. Шкальні перетворення.	Усне опитування / письмове тестування	2/2
Тема 15. Статистичні методи аналізу даних психологічного дослідження	Узагальнення експериментальних даних і його види. Кількісний аналіз в психологічних експериментах. Якісний аналіз та інтерпретація результатів експериментів. Кореляційний підхід у психологічних дослідженнях. Контроль валідності в кореляційному дослідженні.	Усне опитування / письмове тестування	2/2
Тема 16. Експлікація та науковий стиль в оформленні результатів психологічного експерименту	Додержання принципів академічної доброчесності в оформленні результатів експериментального дослідження. Використання з статистичного пакету SPSS для графічного представлення результатів.	Усне опитування / письмове тестування	2/0
Усього годин за змістовим модулем 4			8/4
Разом			16/6

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ТВОРЧО-ПОШУКОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Індивідуальне навчально-дослідне завдання як форма підсумкового контролю для студентів заочної форми навчання дозволяє їм набути навичок планування та проведення психологічного експерименту, добору видів та форм роботи, відповідних

його темі, меті, завданням, розрахунку бюджету часу, забезпечує можливість реалізації індивідуальних освітніх траєкторій здобувачами освіти при вивченні даного курсу та включає виконання наступних видів роботи:

1. укладання програми експериментального дослідження;
2. написання реферату;
3. підготовка презентації;
4. складання іспиту.

Виконання як мінімум одного з наведених перших трьох видів роботи здійснюється за власним вибором здобувача освіти, передусє іспиту та є умовою допуску до нього. При цьому успішне виконання усіх трьох завдань і отримання високих балів за кожне з них дозволяє одержати оцінку за вивчення курсу «Прикладні проблеми експериментальної психології» як підсумок відповідних балів без складання іспиту. Докладні про види індивідуального навчально-дослідного завдання та орієнтири його виконання в методичних рекомендаціях [4].

8. ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Вибірка і генеральна сукупність.
2. Види валідності.
3. Види змінних при перевірці гіпотези.
4. Використання природних груп у експериментальному дослідженні психіки і проблема валідності експерименту.
5. Вимір змінних у психології.
6. Вимоги до формулювання гіпотези.
7. Витоки експериментальної психології.
8. Внутрішня валідність (надійність) експерименту.
9. Гіпотеза в структурі психологічного дослідження. Рівні гіпотез.
10. Експеримент «ex-post-facto» як квазіекспериментальне дослідження психіки.
11. Експеримент повної відповідності.
12. Експеримент як засіб пізнання психіки людини.
13. Експериментальний контроль і валідність експерименту.
14. Ефекти послідовності при маніпулюванні змінними і засоби їх розв'язання.
15. Засоби уникнення комунікативних артефактів.
16. Змінні та експериментальний контроль.
17. Зміст та особливості прояву залежної змінної.
18. Зовнішня валідність експерименту.
19. Ідеальний експеримент.
20. Квазіексперимент як метод психологічного дослідження.
21. Класифікація методів дослідження психіки.
22. Комунікативні артефакти в експериментальному дослідженні психіки.
23. Констатувальний експеримент у психології.
24. Контргіпотеза та третя конкуруюча гіпотеза в психологічному експерименті.
25. Контроль валідності в кореляційному дослідженні психіки.
26. Кореляційний підхід у психологічних дослідженнях.
27. Метод попарного відбору до експериментальної та контрольної групи.
28. Методики виміру змінних.
29. Міри зв'язку та міри відмінностей в емпіричному дослідженні.

30. Місце експерименту в системі методів наукового дослідження психіки.
31. Можливі помилки в узагальненні експериментальних даних.
32. Можливості аналізу латентних закономірностей експериментальних даних.
33. Направлені і ненаправлені гіпотези.
34. Незалежна змінна: зміст та особливості прояву.
35. Нескінчений експеримент.
36. Нуль-гіпотеза і значущі результати дослідження. Рівні значущості в психології.
37. Об'єктивність, надійність, валідність як критерії якості виміру змінних.
38. Основні відмінності експериментування і спостереження.
39. Основні етапи експериментального дослідження психіки.
40. Особливості підбору груп у кореляційному дослідженні.
41. Особливості сучасного етапу експериментальної психології.
42. Переваги експерименту як методу психології.
43. Перспективи експериментального методу в сучасній психології
44. Планування експерименту. Плани дослідження.
45. Помилки першого і другого роду при прийнятті статистичного рішення.
46. Поняття про змінну в психологічному експерименті.
47. Поняття про інтерпретацію експериментальних даних. Складові інтерпретації.
48. Поняття про шкали в психології.
49. Порівняльний аналіз мисленого та реального експерименту.
50. Практика експериментування і можливі методологічні помилки.
51. Предмет і завдання експериментальної психології.
52. Принципи експериментального дослідження психіки.
53. Природний експеримент в психології.
54. Проблема валідності квазіекспериментального дослідження психіки.
55. Проблеми експериментального дослідження психіки.
56. Прості експериментальні плани.
57. Психодіагностичні методики при реалізації експериментального методу.
58. Репрезентативність вибірки і умови її досягнення.
59. Специфіка експерименту в соціальній психології.
60. Специфіка експерименту у віковій та педагогічній психології.
61. Специфіка і доцільність проведення лабораторного експерименту.
62. Становлення експериментального методу в психології.
63. Статистична обробка даних.
64. Стратометричний відбір до вибірки.
65. Структура експерименту.
66. Структура наукового дослідження психіки.
67. Техніка рандомізації.
68. Типи експериментів та їх характеристика.
69. Узагальнення експериментальних даних і його види.
70. Умови відхилення нуль-гіпотези.
71. Фактори, що загрожують валідності психологічного експерименту.
72. Факторні плани та їх характеристика.
73. Форми пояснення даних психологічного експерименту.
74. Формувальний експеримент у психології.

75. Характеристика підготовчого етапу експериментального дослідження психіки.
76. Характеристика стратегій підбору досліджуваних у вибірку.
77. Характеристика та приклади проміжних змінних.
78. Характеристика теоретичного етапу експериментального дослідження психіки.
79. Характеристика шкал: номінальної, рангової, інтервалів, пропорційної.
80. Характеристика, приклади зовнішніх змінних.
81. Характеристики вибірки: міри центральної тенденції.
82. Якісна і кількісна обробка даних експериментального дослідження.

9. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Організація навчального процесу відбувається на основі поєднання колективних занять (лекційних, контрольних, консультативних), групових занять (практичних) та виконання індивідуальних завдань підсумкового контролю. При викладанні навчальної дисципліни «Прикладні проблеми експериментальної психології» акцент зроблено на активному навчанні, інноваційних методах, активізації самостійної роботи здобувачів освіти.

При викладенні лекційного матеріалу перевага надається лекції-диспуту, лекції з елементами проблематизації. Використовуються мультимедійна презентація.

На семінарських заняттях застосовуються: загально психологічні та специфічні методи: групові дискусії, методи групового проектування, кейс-метод та інші.

10. КОНТРОЛЬНІ ЗАХОДИ

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формі усного опитування та письмового тестування під час семінарських занять.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання – файли з програмою експерименту, рефератом, презентацією потрібно підписати прізвищем здобувача освіти та розмістити в Google Класі.

Підсумковий контроль знань – іспит.

11. КРИТЕРІЇ ТА ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Оцінка успішності здобувачів освіти заочної форми навчання здійснюється шляхом аналізу та оцінки усних, письмових відповідей під час семінарських занять, виконання індивідуальних завдань підсумкового контролю. Додержання принципу академічної доброчесності є невід’ємною вимогою при підготовці письмових робіт підсумкового контролю. Загальна оцінка з курсу «Прикладні проблеми експериментальної психології» виставляється в балах за національною шкалою та шкалою ЄКТС (таблиця 1).

Таблиця 1

Критерії оцінювання індивідуальних завдань

Критерії оцінювання	Форми підсумкового контролю (максимальна кількість балів)
---------------------	--

	реферат	програма	презентація	гугл-форма ³	іспит
Відповідність теми та змісту	2	2	1	-	-
Автентичність, унікальність	10	10	5	-	
Логічність та послідовність	2	2	1	5	-
Лаконічність, грамотність	2	2	1	-	-
Актуальність використаної літератури	2	2	1	-	-
Відповідність оформлення	2	2	1	5	-
Повнота, логіка відповіді	-	-	-		60
Загалом	20	20	10	10	60

Загальна оцінка з курсу «Прикладні проблеми експериментальної психології» виставляється в балах за національною шкалою та шкалою ЄКТС (таблиця 2).

Таблиця 2

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка ECTS та визначення	Кількість балів від 1 до 100	Оцінка за п'ятибальною шкалою	
A – відмінно	90 – 100	Відмінно	5
B – дуже добре	82 – 89	Добре	4
C – добре	74 – 81		
D – задовільно	64 – 73	Задовільно	3
E – достатньо (задовольняє мінімальні критерії)	60 – 63		
FX – незадовільно	35 – 59	Незадовільно	2
F – незадовільно	0 – 34	Незадовільно	2

Примітка. Оцінка FX передбачає можливість повторного складання за умови виконати певної додаткової роботи; **оцінка F** передбачає обов'язкове проходження повторного курсу, з такою оцінкою здобувач відраховується після незадовільної відповіді на комісії.

12. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основні посібники

1. Бондарчук О. І. Експериментальна психологія : Курс лекцій. К. : МАУП, 2003. 120 с.

³ Підготовка психодіагностичного блоку у форматі Google Form.

2. Горбунова В. В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях : Навчальний посібник. К. : «ВД «Професіонал», 2007. 208 с.

3. Максименко С. Д. Експериментальна психологія (дидактичний тезаурус) : навч. Посіб. К. : Центр учбової літератури, 2008. 328 с.

4. Сухенко Я.В. Методичні рекомендації до курсу «Прикладні проблеми експериментальної психології» освітньо-професійної програми «Психологія» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Київ : ДЗВО «УМО», 2022. 22 с.

Додаткова література

5. Галян О.І., Галян І.М. Експериментальна психологія : Навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2012. 400 с. (Серія «Альма-Матер»).
https://library.udpu.edu.ua/library_files/439914.pdf

6. Гічан І. С., Гічан. О. І. Експериментальна психологія: практикум. К., 2004. 180 с.

7. Карпенко З. С. Експериментальна психологія : метод. рек. до практ. курсу. Івано-Франківськ : Плай, 2000. 76 с.

8. Клайн, П. Справочное пособие по конструированию тестов. Введение в психометрическое проектирование. Киев, 1994. 283 с.

9. Копець Л. Класичні експерименти в психології : навч. Посібник. К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 283 с.

10. Кравчук С. Л. Експериментальна психологія: теорія і практика психологічного експерименту: підруч. для студ. вищ. навч. закл. К.: Київський університет, 2008. 286 с.

11. Кравчук С. Л. Експериментальна психологія: теорія і практика психологічного експерименту: підручник. К. : Київський університет, 2008 287 с.

12. Лушин П. В., Сухенко Я. В., Хілько С. О., Шевченко С. В. (2020). Мануал до атестації здобувачів вищої освіти бакалаврського та магістерського рівнів зі спеціальності 053 «Психологія». Київ, 92 с. <https://lib.iitta.gov.ua/719295/>

13. Максименко С. Д., Носенко Е. Л. Експериментальна психологія (дидактичний тезаурус). К. : МАУП, 2002. 128 с.

14. Методы исследований и организация экспериментов / под ред. проф. К. П. Власова Х. : Издательство «Гуманитарный Центр», 2002. 256 с.

15. Орієнтири вибору та формулювання теми кваліфікаційної роботи : методичні рекомендації для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів підготовки галузі знань «05 Соціальні та поведінкові науки», спеціальності «053 Психологія» / Автор-укладач : Сухенко Я.В. Київ : ДЗВО «УМО», 2022. 21 с.

16. Павлюк Т. М. Експериментальна психологія : методичні рекомендації до вивчення нормативної навчальної дисципліни (для студентів 053 «Психологія. Луцьк : СЛУ ім. Лесі Українки, 2020. 30 с.

17. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» для другого (магістерського) рівня вищої освіти : наказ М-ва освіти і науки України від 24 квіт. 2019 р. № 564. URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/64412/

18. Рамуль К.А. Введение в методы экспериментальной психологии. Тарту, 1963.

19. РЕНІ-світ: особистісно-професійний розвиток і психологічна допомога майбутніх психологів : методичні рекомендації / П. Лушин, О. Брюховецька, А. Гусев,

М. Діденко, Л. Інжиєвська, Л. Мухіна, Я. Сухенко, В. Тимофієв, С. Хілько, Т. Чаусова, С. Шевченко ; за заг. ред. П. Лушина, Я. Сухенко. Полтава : ФОП Мирон І.А., 2021. 176 с. (Серія «Жива книга» ; Т.6).

АНГЛОМОВНІ МОНОГРАФІЇ, ПОСІБНИКИ, СТАТТІ

20. Boring, Edwin G. (1950). *A History of Experimental Psychology* (2nd ed.). Prentice-Hall. Retrived from: <https://www.scribd.com/document/391287770/Boring-E-G-1950-a-History-of-Experimental-Psychology>

21. Goodwin, C. J. (2009). *Research in Psychology: Methods and Design*, 6th Ed. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc. Retrived from: <https://metodosplanejamento.files.wordpress.com/2020/08/goodwin-2013-research-in-psychology-7th-ed.pdf>

22. Piaget, J., Fraise, P., & Reuchlin, M. (2014). *Experimental Psychology Its Scope and Method: Volume I (Psychology Revivals): History and Method* (1st ed.). Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9781315756578>

23. Hearst, E. (1979). *The First Century of Experimental Psychology*. Hillsdale, NJ: Erlbaum. <https://doi.org/10.1126/science.208.4445.715>

24. Kline, R. B. (2004). Effect Size Estimation in Multifactor Designs. In *Beyond significance testing: Reforming data analysis methods in behavioral research* (pp. 203-243). Washington, DC US: American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10693-007>

25. Levine, G., & Parkinson, S. (2014). *Experimental Methods in Psychology* (1st ed.). Taylor and Francis. <https://doi.org/10.4324/9781315806600>

26. McGuigan, F. J. (1997). *Experimental Psychology: Methods of Research*. New Jersey: Prentice-Hall.

27. MacLin, M.K. (2020). *Experimental Design in Psychology: A Case Approach* (9th ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780367808280>

28. Osgood, C. E. (1953). *Method and theory in experimental psychology*. Oxford University Press. Retrived from: <https://psycnet.apa.org/record/1954-05135-000>

29. Pashler, H. (Ed.) (2002) *Stevens' Handbook of Experimental Psychology*. New York: Wiley. Retrived from: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.458.4328&rep=rep1&type=pdf>

30. Solso, R. L. & MacLin, M. Kimberly (2001). *Experimental Psychology: A Case Approach* (7th ed.). Boston: Allyn & Bacon.

31. Stevens, S. S. (1951). Mathematics, Measurement and Psychophysics in S. S. Stevens (Ed) *Handbook of Experimental Psychology*. New York: Wiley. Retrived from: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/book/10.1002/9781119170174>

32. Torgerson, W. S. (1962). *Theory and Methods of Scaling*. New York: Wiley. <https://doi.org/10.1002/bs.3830040308>

33. Berkowitz, L., & Donnerstein, E. (1982). External validity is more than skin deep: Some answers to criticisms of laboratory experiments. *American Psychologist*, 37(3), 245–257. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.37.3.245>

34. Blass, T. (1991). Understanding behavior in the Milgram obedience experiment: The role of personality, situations, and their interactions. *Journal of Personality and Social Psychology*. 60 (3): 398–413. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.60.3.398>

35. Brooks, J. L. (2012). Counterbalancing for serial order carryover effects in experimental condition orders. *Psychological Methods*. 17 (4): 600–614. <https://doi.org/10.1037/a0029310>

36. Hacking, I. (1988). Telepathy: Origins of Randomization in Experimental Design. *Isis*. **79** (A Special Issue on Artifact and Experiment): 427–51. <https://doi.org/10.1086/354775>
37. Shadish W.R. (2010). Campbell and Rubin: A primer and comparison of their approaches to causal inference in field settings. *Psychol Methods*. **15**(1): 3–17. <https://doi.org/10.1037/a0015916>
38. Stigler, S. M. (1992). A Historical View of Statistical Concepts in Psychology and Educational Research. *American Journal of Education*. **101** (1): 60–70. <https://doi.org/10.1086/444032>
39. Sturm, T., & Ash, M. G. (2005). Roles of instruments in psychological research. *History of psychology*, 8(1), 3–34. <https://doi.org/10.1037/1093-4510.8.1.3>
40. Top ten trends in psychology for 2021 / APA. Retrived from: <https://www.apa.org/members/content/2021-ten-trends>
41. West, S. G.; Thoemmes, F. (2010). Campbell's and Rubin's perspectives on causal inference. *Psychological Methods*. **15** (1): 18–37. <https://doi.org/10.1037/a0015917>
42. 10 trends to watch in 2020 / APA. Retrived from: <https://www.apa.org/monitor/2020/01/cover-trends>

13. ЕЛЕКТРОННІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Сайти державних установ, бібліотек, освітні портали, ресурсні центри:

43. Верховна Рада України: <http://www.rada.gov.ua>
44. Міністерство освіти і науки України: <http://mon.gov.ua/>
45. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського: <http://naps.gov.ua/ua/structure/institutions/dnpb/>
46. Державна науково-технічна бібліотека України: <http://www.gntb.gov.ua/ua/>
47. Електронна бібліотека Національної академії педагогічних наук України: <http://lib.iitta.gov.ua/>
48. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua>
49. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua/>
50. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: <http://nbuv.gov.ua/e-resources/>
51. Національна парламентська бібліотека України: <http://www.nplu.org/>
52. Освіта – Британська Рада: <http://www.britishcouncil.org/uk/ukraine-education.htm>
53. Європейський освітній портал: <http://www.eu-edu.org/euedu68>
54. Освітній портал МВС України: <http://www.naiau.kiev.ua/osvitamvs/>

Сайти психологічних наукових установ, університетів:

53. ДЗВО «Університет менеджменту освіти»: <http://umo.edu.ua/> , Кафедра психології та особистісного розвитку: <http://umo.edu.ua/institutes/imp/struktura-institutu/kafedra-zpp/o-kafedri>
54. Інститут психології імені Г.С. Костюка Національної Академії педагогічних наук України: <http://inpsy.naps.gov.ua/>
55. Інститут соціальної та політичної психології НАПН України: <https://ispp.org.ua/>

56. Інститут соціальної та політичної психології НАПН України: <https://ispp.org.ua/>, наукові видання доступні для завантаження: <http://psychology-naes-ua.institute/info/273/>

57. Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи: <http://psyua.com.ua/>

58. American Psychological Association. Experimental Psychology Studies Humans and Animals: <https://www.apa.org/education-career/guide/subfields/experimental>

59. University of Oxford. Medical Sciences Division. Research: <https://www.psy.ox.ac.uk/research>

Сайти громадських професійних об'єднань психологів:

60. Українська асоціація екологічної психологічної допомоги (УАЕПД): <https://epf.com.ua/>

61. Українська асоціація арт-терапевтів: <https://uaat.org.ua/>

62. Українська асоціація когнітивно-поведінкової терапії (УАКПТ): <http://uacbt.org.ua/>

63. Національна психологічна асоціація: <https://www.npa-ua.org/ethics>

64. Українська психологічна асоціація (УПА): <https://www.upa.guru/>

65. Українська спілка психотерапевтів (УСП): <https://usp.community/>

66. American Psychological Association (APA) <https://www.apa.org/>

67. European Federation of Psychologists' Associations (EFPA): <https://www.efpa.eu/>

Сайти психологічних фахових періодичних видань:

68. Актуальні проблеми психології: <http://appspsychology.org.ua/>

69. Вісник післядипломної освіти серія «соціальні та поведінкові науки»: <http://umo.edu.ua/serija-socialjni-ta-povedinkovi-nauki>

70. Організаційна психологія. Економічна психологія: <http://orgpsy-journal.in.ua/>

71. Психологічний часопис: <http://www.apsijournal.com/>

72. Психологія і особистість: <http://psychpersonality.pnpu.edu.ua>

73. Актуальні питання сучасної психології: http://library.sspu.sumy.ua/wp-content/uploads/2018/04/Aktualny_pitannya_suc.psihologii_1_2015.pdf

74. Директор школи, ліцею, гімназії: <http://director.npu.edu.ua/>

75. Experimental Psychology. The journal for experimental research in psychology: <https://www.hogrefe.com/us/journal/experimental-psychology>

76. Journal of Experimental Psychology: Animal Learning and Cognition https://www.apa.org/pubs/journals/xan?_ga=2.219751580.442379227.1661282497-1645354718.1661282496

77. Journal of Experimental Psychology: Applied https://www.apa.org/pubs/journals/xap?_ga=2.181653282.442379227.1661282497-1645354718.1661282496

78. Journal of Experimental Psychology: General: https://www.apa.org/pubs/journals/xge?_ga=2.222373150.442379227.1661282497-1645354718.1661282496

79. Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance: https://www.apa.org/pubs/journals/xhp?_ga=2.219817116.442379227.1661282497-1645354718.1661282496

80. Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition: https://www.apa.org/pubs/journals/xlm?_ga=2.219817116.442379227.1661282497-1645354718.1661282496

Міжнародні бази наукових даних:

81. European Reference Index for the Humanities and the Social Sciences:

<http://archives.esf.org/home.html>

82. Google Scholar: <https://scholar.google.com/>

83. Index Copernicus International: <https://indexcopernicus.com/index.php/en/>

84. Scopus: <https://www.elsevier.com/>

85. Web of Science: <https://clarivate.com/webofsciencegroup/>

Сервіси онлайн-платформ для організації дистанційного навчання:

86. Сервіс: <https://zoom.us/>

87. Сервіс: <https://meet.jit.si/>

88. Сервіс: <https://myownconference.com.ua/>

89. Сервіс: <https://classroom.google.com/>

90. Сервіс: <https://bigbluebutton.org/>